

білорусів – *white skinned Russians*, шведів – *meatballs eaters*, фінів – *mobile phones*, турків – *definitely not Europeans* [10]. Німці традиційно називають свою державу Німеччиною, проте виділяють у ній заможний захід та пролетарський схід, тоді як фіни для них це – *cell phones makers*, Україна та Білорусь – *gas transit lands*, шведи – *IKEA* [10]. Щодо поляків, то вони сприймають Україну, Білорусь та країни Прибалтики як *our former colonies*, росіян – *eastern bullies*, німців – *western bullies*, британців – *Godless traitors*, фінів – *vodka addicts*, шведів – *investors*, турки – *minarets* [10].

Отже, як і раніше, стереотипи далекі від точності та конкретики, проте у них віддзеркалено сучасний історико-культурний, конфесійний та економічний досвід міжнаціональних стосунків. Основною диференційною ознакою стереотипів лишається високий ступінь узагальнення, який базується на повторюваності і не передбачає винятків.

1. Ажнюк Б.М. Національна фразеологія в іншомовному зіставленні // Українська мова і література в школі. – 1990. – №5. – С. 82–87. 2. Потьомкіна С. Хассо Бензин – громадянин світу // Вісник. – 1999. – №27 (168). – С. 4. 3. Трухан М. Негативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі. – Львів.: ВП "Троян" т. з о. в., 1992. – 256 с. 4. Elliott M. A Letter to The French // Newsweek. – 1998. – № 25.– P. 2. 5. Green J. Words Apart. The Language of Prejudice. – London.: Kyle Cathie LTD, 1996. – 383 p. 6. Das Lexikon der Vorurteile. – Frankfurt/Main, 1983. – S.7–20. 7. Radlowski Zygmunt, Woytczak Jerzy. Jak Narody Widza Siebie Nawzajem. – Warszawa: Semper, 1994. – 108 p. 8. Zach W. Das Stereotyp als literarische Norm. Zum dominanten Denkmodel des Klassizismus. – Tubingen, 1978. – S. 97–105. 9. The Penguin Dictionary of Proverbs / Compiled by Rosalind Fergusson – Market House Books LTD: Allen Lane, 1983. – 331 p. 10. <http://alphadesigner.com/mapping-stereotypes/>

Романишина О.С.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ІЄРОГЛІФІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРІВ

Стаття присвячена розкриттю аспектів світогляду китайського суспільства, що стосуються семантики ієрогліфів на позначення

кольорів, визначенню історичних передумов їх формування та сучасного смислового навантаження.

Ключові слова: семантика, ієрогліф, базовий структурний елемент (БСЕ), колір, першоелемент.

Стаття посвячена раскрытию аспектов мировоззрения китайского общества, касающихся семантики иероглифов для обозначения цветов, а также определению исторических предпосылок их формирования и современной смысловой нагрузки.

Ключевые слова: семантика, иероглиф, базовый структурный элемент (БСЭ), цвет, первоэлемент.

The article is devoted to the aspects of ideology in Chinese society, that are connected with the semantics of hieroglyphs on the designation of colors, definition of the historical background of their formation and their modern semantic sense.

Key words: semantics, hieroglyph, basic structure element (BSE), color, primary element.

Позначення будь-якого кольору можна не лише прочитати як слово, але й розтлумачити як сигнал, знак чи символ. Розуміння кольору може бути суб'єктивним, індивідуальним, або ж колективним, спільним для великих соціальних груп та культурно-історичних регіонів. Перед початком аналізу семантичної структури ієрогліфів на позначення кольорів необхідно звернутися до двох ключових понять даного дослідження: "семантика" та "ієрогліф".

Семантика – це розділ семіотики, що вивчає знакові системи як засоби вираження змісту; ієрогліф – фігурний знак у системі ідеографічного письма, що позначає поняття, склад або звук мови. Отже, під словосполученням "семантична структура ієрогліфа" варто розуміти змістове навантаження, яке несе у собі цей ієрогліф.

Унаслідок багатомісячного процесу формування та вдосконалення ієрогліфічної писемності сформувалося її ядро, представлене визначеною кількістю елементів, які називають базовими елементами семантико-графічної структури ієрогліфічного письма [Резаненко 1985, 9], з яких і будуть складатися ієрогліфи на позначення кольорів.

Згідно з натурфілософською концепцією розвитку китайського суспільства, символіка кольору в Китаї тісно пов'язана з п'ятьма елементами (五行) – п'ять першоелементів, з яких складається все

суше. Це: дерево (木), вогонь (火), земля / ґрунт (土), метал (金) та вода (水). Ці стихії упорядковані просторово: дереву відповідає Схід, вогню – Південь, металу – Захід, воді – Північ, а землі – Центр [Яншина 1984, 56]. На перший погляд, не зовсім зрозумілий зв'язок, та всі 5 просторових зон споконвічно мали реальне географічне окреслення, що позначалося природними гірськими масивами, відомими як "п'ять священних вершин". Це: "центральний пік" – 嵩山 (досл. "Найвища гора") на території провінції Хенань, "східний пік" – 泰山 (досл. "Східна гора", провінція Шаньдун), "південний пік" – 衡山 (досл. "Гора-опора", провінція Хунань), "західний пік" – 華山 (досл. "Гора, що цвіте", провінція Шеньсі) та "північний пік" – 恆山 (досл. "Непорушна гора", провінція Шаньсі. Кордони, окреслені названими гірськими масивами, точно збігаються з крайніми точками території держави Інь (XVI – XI ст. до н.е.), "в епоху якої, згідно з археологічними матеріалами (бронзових приладів для фарб), остаточно утвердилась кольорова палітра з п'яти кольорів: червоного, білого, чорного, жовтого та зелено-синього" [Яншина 1984, 98]. Аналіз географічних кордонів та натурфілософської символіки свідчить про те, що кольорова символіка має потужне природниче начало. На Сході розташовувалися безкрайні ліси долини нижньої течії Хуанхе, тому, очевидно, стихія Сходу – дерево, колір синьо-зелений. Йому відповідає молодість, весна, вітер. На Півдні – пекуче сонце, стихія – вогонь, колір – червоний. Це колір радості, щастя, літа. На Заході – гірські вершини Азії, в передгір'ї яких колись видобували метал, тому і відповідний першоелемент – метал. Крім того, Захід довгий час асоціювався з небезпекою – у горах жили войовничі племена, предки тибетців, а холодні снігові вершини визначили й колір – білий. Звідти дмуть холодні вітри, це колір трауру, осені. Північ асоціювалася з водою та чорним кольором, адже там, на північ від Великої Китайської рівнини, текли невідомі темні ріки (не випадково китайською Амур звучить Хейлунцзян 黑龙江 – Ріка чорного дракона). Північ також символізувала зиму та місяць, але це не колір трауру, це колір таємного перетворення (узимку природа відпочиває, але приховує в собі буйне пробудження весною). І, нарешті, земля. Це центр, їй відповідає жовтий колір. Цей зв'язок можна легко пояснити: ґрунти в Північному Китаї – лесові, жовтого кольору.

Визначивши передумови формування уявлень про значення кольорів, класифікуємо та систематизуємо знання про семантику ієрогліфів на позначення кольорів на прикладі кольорової палітри,

що остаточно утвердилась в епоху держави Ін: червоний, білий, чорний, жовтий та синьо-зелений кольори.

Ієрогліф на позначення жовтого кольору 黄 складається з таких структурних елементів:

- , що є спрощенням древнього знака-пиктограми , за допомогою якого зображуються предмети, що нанизуються на нитки або стержні. Окрім того, цей структурний елемент виражає ідею послідовного, поетапного накопичення, приєднання;

- – пиктографічне зображення зерна, спрощення древнього знака-пиктограми , за допомогою якого зображується поле, поділене на ділянки та предмети, що знаходяться на відстані. Це пиктографічне зображення пов'язане з активністю людини та освоєнням нею нових територій, опрацюванням землі;

- – пиктографічне зображення ущелини, розлому. Означає ліву та праву частини предмета, розділеного навпіл; розруху.

Враховуючи попередній досвід дослідників у тлумаченні кольорів за натурфілософською теорією, семантика ієрогліфа на позначення жовтого кольору цілком відповідає семантиці самого кольору, адже центральна зона держави Ін була представлена конкретно районом басейну Хуанхе, який слугував головним ареалом сільськогосподарської діяльності. Звідси і значення виразу 黄泉 (потойбічний світ), де 泉 – джерело, тобто те, що під землею, а 黄 вживається у значенні 土.

До складу ієрогліфа на позначення синьо-зеленого кольору 青 входять наступні БСЕ:

- БСЕ, що позначають стеблові рослини. До них належить група знаків: , , , , , , , , . Спільним елементом більшості знаків цієї групи є вертикальна риса, що є пиктографічним зображення стебла чи стовбура рослини – ;

- – піктографічне зображення густо-

зеленої рослини чи її гілки. Стебло – , а горизонтальні риси в стилізованій формі є випрямленими елементами давньої форми , що позначає віття рослини. Ієрогліф 青 саме і є прикладом вживання БСЕ даної групи в якості мотиватора значення;

- ~ – стилізована форма древніх знаків-піктограм

~ , за допомогою яких зображується серп місяця. Позначає також послідовне збільшення, примноження видимої частини місяця. Це значення мотивується наявністю у складі структури даного БСЕ

двох графічних елементів ~ ~ . У зв'язку з цим позначається повний або ж півмісяць.

Семантика ієрогліфа на позначення зелено-синього кольору цілком збігається із семантикою самого кольору, на Сході держави Інь розташовувалися безкрайні ліси долини нижньої течії Хуанхе, тому, очевидно, стихія Сходу – дерево, колір синьо-зелений, що чітко видно із семантики самого ієрогліфа.青春("молодість") є прикладом зв'язку семантичного навантаження кольору і його безпосереднього вживання.

Ієрогліф на позначення чорного кольору 黑 складається з таких структурних елементів:

- ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ [Суханов 1980, 128] – піктографічне зображення: а) димаря, отвору для витяжки, вогнища, вентиляційного отвору або ж вікна житла; за допомогою графічних елементів, що знаходяться всередині елемента

~ зображуються ґрати, отвір або ж оправлення вікна; б) посудини з решічастим дном для приготування їжі на пару. Означає також сімейне вогнище, тому основна асоціація даного БСЕ зі словами "житло", "дім";

• – піктографічне зображення вогню. – його спрощене написання.

Базуючись на тлумаченні кольорів за натурфілософською теорією, згідно з якою чорний колір асоціювався з Північчю та водою, адже саме на Півночі текли невідомі темні ріки, можна зробити припущення, що ієрогліф на позначення чорного кольору сформувався за часів першої китайської династії Ся (2205-1766 р. до н.е.), яка саме і проживала на землях центральної та західної сучасної провінції Хенань та на півдні сучасної провінції Шаньсі, що підтверджується складовими структурними елементами самого ієрогліфа.

Ієрогліф на позначення білого кольору 白 згідно зі своєю семантикою є піктографічним зображенням жолудя, частина якого, виступаючи з чашечки, асоціюється з частиною сонця. Пов'язавши вищесказане із символікою Заходу, де від басейну Хуанхе простягається передгір'я Цинхай-Тибетського гірського масиву, можливо простежити взаємозв'язок між семантикою кольору та ієрогліфа. Білий колір – сніг на вершинах гірських хребтів, а частина жолудя, що виступає з чашечки – частина сонця, що сідає за гори. Звідси і 白发 ("сиве волосся") як ознака похилих літ, наближення смерті.

Ієрогліф на позначення червоного кольору 红 складається з таких БСЕ:

• – піктографічне зображення двох дощочок, ліній ,

з'єднаних за допомогою поперечного стержня або ж піктографічне зображення катушки для ниток, прядіння;

•   піктографічне зображення ниток, шовку.

Зі складових структури ієрогліфа виникає помітний зв'язок із шовківництвом, яким почали займатися саме в іньський період. Шовк на ті часи постачався лише до палаців, тому для всіх кольорів червоного хроматичного ряду простежується декілька рядів асоціацій: услід за символікою півдня, вони входять у державну символіку, слугують загальною кольоровою характеристикою та ранговими кольорами знаті. Формуючи поняття, ієрогліф 红 часто несе в собі святкове, позитивне навантаження, адже шовк – чудовий

винахід китайців, який приніс їм не лише естетичну насолоду, але й багатство та світове визнання. Звідси 红人 – "щасливчик".

У результаті здійсненого дослідження, об'єктами якого були ієрогліфи на позначення кольорів та їхня семантична структура, на базі заздалегідь відомих наукових матеріалів та концепцій дослідників щодо структури ієрогліфів, історії семантики кольорів у різних культурно-історичних районах, були з'ясовані основні відмінні принципи сприйняття кольорів китайською культурою та їх причини, на основі чого було проаналізовано семантичну будову ієрогліфів на позначення п'яти основних кольорів, що утворилися в кольорову палітру за часів династії Ін.

1. *Базыма Б.А.* Психология цвета. – СПб., 2007; 2. Большой китайско-русский словарь / Под ред. И.М.Ошанин: в 3-х т. – М., 1983. 3. *Вень Сюмей, Ли Цзинься.* Сопоставительный анализ семантики цветов в русском и китайском языках // Проблемы викладання східних мов. – Х., 2004. – С. 46-49; 4. *Кравцова М.Е.* История культуры Китая. – М., 2003; 5. *Похлебкин В.В.* Словар международной символики и эмблематики. – М., 1995. – 275 с.; 6. *Резаненко В.Ф.* Семантическая структура иероглифической письменности. – К., 1985. – 132 с.; 7. *Софронов М.В.* Китайский язык и китайское общество. – М., 1979. – 312 с.; 8. *Суханов В.Ф.* Упрощенные начертания и разнописи китайских иероглифов. – М., 1980. – 128 с.; 9. *Янишина Э.М.* Формирование и развитие древнекитайской мифологии. – М., 1984.

Руда Н. В., к. філол.н.,
КНУ імені Тараса Шевченка

КАТЕГОРИЯ ДЕМІНУТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ЕТНОПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовуються екстралінгвальні причини семантико-функціональних особливостей вираження категорії демінутивності в українській мові. Категорія демінутивності розглядається як універсальна гносеологічно-мовна категорія, а демінутивні одиниці – як один із засобів вираження оцінно-емоційного та експресивного значення в багатьох національно-мовних картинах світу.

Ключові слова: категорія демінутивності, демінутив, оцінно-емоційне значення.